

יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולנוצדים טובים

שו"ת חתם סופר הלך א (אורח חיים) טימן רח

... והנה רמב"ם כתב רפ"ה מתענית, יש ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהם כדי לעורר הלבבות לפתוח דרכי התשובה ויהי זה זכרון למעשינו הרעים ומעשי אבותינו שהיו כמעשינו עתה עד שגרים להם ולנו אותן הצרות שבזכרון דברים אלו נשוב להטיב שנאמר והתודו את עונם ואת עון אבותם, עכ"ל. הנה גילה לנו מה שלא היינו מעלים על דעותינו, שהיינו חושבים שהתעניות הללו אינם על דרך התשובה אלא על דרך האבל והצער ביום שאירע רע כמו השמחה ביום שאירע טובה, וכן משמע קצת פ"ק דמגלה (ה' ע"א) דקאמר ט"ב שחל בשבת מאחרין ולא מקדימין מ"ט אקדומי פורענותא לא מקדימין, ובוודאי אקדומי תשובה זריון מקדימין, מ"מ הודיענו הרמב"ם דלא כן הוא, ועל פיו נהגו לומר וידוים וסליחות באותן הימים (חוץ מט"ב דאיקרי מועד) משום שנקבעו על התשובה, ומ"מ לא הודיענו נושאי כליו מנ"ל הא. ולכאורה היינו משום (א"כ) (דא"כ) מנ"ל לנביאים לחדש דבר שלא מצינו כיוצא בו בתורה, בשלמא לקבוע יום שמחה ביום טובה כגון הנוכה ופורים דאורייתא הוא מק"י, משיעבוד לגאולה אומרים שירה בפסח ממיתה לחיים לא כ"ש [מגילה י"ד ע"א], וק"י דאורייתא הוא, ואבאר עוד בסמוך אי"ה, אבל לקבוע אבל עולם על צער לא מצינו כיוצא בו, אלא ע"כ על התשובה הוקבעו כדכתיב [ויקרא כ"ו מ'] והתודו את עונם, ותענית מסוגל לכפרה ותשובה ובוודאי אבוהון דכולהון יה"כ וצדקו דברי רמב"ם.

ספר תורת משה לחת"ס - דרוש לז' אדר

כתו' בה"ג, ה' טבת בו נכתב תורה יונית לתלמי המלך והי' חושך שלשה ימים בעולם, ט' טבת לא נודע מה צרה היתה בו, ובמג"א, ובסליחות איתא שמת עזרא הסופר עי"ש ותמוה הוא שבעל ה"ג לא הי' יודע מזה, י' טבת שבו סמך מלך בבל על ירושלים להחריבה, וכתו' באבודרהם, דאם אפשר הי' שחל להיות יו"ד טבת בשבת הי' צריכי' להתענות בשבת יען שכתוב בו כתב לך את עצם היום הזה עיצומו של יום, כמו ביהכ"פ כתיב בעצם היום הזה ויש להבין הלא יו"ד טבת לא הי' רק התחלת מצור העיר ועד שתי שנים ומחצה לא נחרבה, וקשה חורבנה מסתמא מן התחלת המצור, ולמה ט"ב אין דוחה שבת ועיי' בעירובין בענין ט"ב שחל בע"ש אין משלימין ויו"ד טבת בע"ש משלימין, והי' דוחה שבת ונראה לבאר דהנה הטעם שקבעו תענית על מצור ההיא, הלא היתה ירושלים כמה פעמים במצור בימי פרעה נכה וכדומה, רק הטעם הוא דמה שהיתה העיר בטרדת המצור שתי שנים ומחצה זו מחמת שבאותו יום שסמך מלך בבל למטה על ירושלים כמו כן ישבו ב"ד שלמעלה אלו מיימינים אלו משמאילים עד- שגברו המשמאילים ונחרב הבית, והנה אין לך שנה שאין קללתה מרובה מהברתה, וכל דור שלא נבנה בהמ"ק בימיו כאילו נחרב בימיו, נמצא שבכל שנה ושנה נתחדש חורבן חדש, וזו בכל פעם כשמגיע אותו יום של עשרה בטבת, שהתחיל אז למעלה משפט החורבן, כמו כן בכל דור ודור, יושבין ב"ד שלמעלה וגזרין החורבן של כל שנה ושנה, ודבר זה מרומז קצת בספר הקרנים, עיין בפירושו הנקרא דן ידן, בענין חודש טבת וידוע דעל צרה שעברה כמו יום שמת בו אוה"מ אין אנו מתענין בשבת אבל תענית חלום מותר להתענות, דבשביל עונג שיש לו שמבטל צרה העתידה לבוא עליו לא מעונה הוא, הילכך תענית ט"ב, דוחה רק על צרה שעברה לא דחו שבת, אבל תענית י' טבת זהו על בטל צרה העתידה עונג הוא, והיה דחי שבת:

ספר סדר היו"ט - סדר ארבע תעניות

ואנשי מעשה נוהגין שלא לאכול בשר ולא לשתות יין בליל התענית כדי להתענות ולהתאנה על הצרות, וראוי לעשות כן, אם לא יראה עצמו חלוש או זקן וצריך כח לסבול התענית שבדבר זה אסור לענות נפשו יותר מן הראוי כיון שכחו לאו בר הכי הוא ועל זה נאמר אל תהי חסיד הרבה, והזהר לשמור נפשו, כדכתיב ושמור נפשך מאד, אבל יש בידו למעט אכילתו ושתיתו ולא יאכל כי אם לשוב נפשו ולקיים גופו בלבד והעושה כן יש בידו זכות ועושה מצוה איקרי וכן כל כיוצא: